

3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 2 травня 2015 року № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст.250.

4. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 17 травня 2012 року № 4765-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 15. Ст.99.

5. Цивільний кодекс України: Закон України 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст.356.

6. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17 листопада 2009 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 1. ст. 2.

7. Про затвердження Порядку розгляду заяв та здійснення виплат для наступної повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2012 р. № 998. *Офіційний вісник України* від 09.11.2012. № 83. Ст. 3354.

Селіхов Д.А.

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри теорії

та історії держави і права

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Агресивну війну проти України злочинна влада російської федерації розпочала ще з лютого 2014 року спробою військової анексії Автономної Республіки Крим та розхитуванням політичної обстановки у східних і південних областях України. Після цього мало місце вторгнення російських військ та парамілітарних (відверто бандитських) формувань на територію Донецької і Луганської областей, серйозні військові зіткнення із українською армією і, нарешті, повномасштабне вторгнення на територію України із застосуванням усіх родів військ уніч на 24 лютого 2022 року. Ці дії злочинної влади російської федерації призвели до погіршення і без того незадовільної демографічної ситуації в Україні. Сьогодні українцям відомі нові великі групи осіб, які постраждали від війни: військовослужбовці та члени їх сімей; родини загиблих військовослужбовців; внутрішньо переміщені особи (ВПО); діти, які постраждали від військових дій та воєнних конфліктів; особи, які постраждали від злочинних дій російських військ і колаборантів та ін. Українці, які виїхали за кордон, у багатьох країнах світу отримали статус біженців. Узагальнено ці та інші не названі категорії осіб можна назвати особами, які постраждали від війни в Україні.

Для захисту прав осіб, які постраждали від війни в Україні, було прийнято кілька нормативних актів. Серед названих найбільшою за чисельністю категорією осіб в Україні є ВПО. Для підтримки цієї категорії осіб 1 жовтня 2014 року було прийнято постанову КМУ «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» [1], а вже 20 жовтня 2014 року Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [2] та інші нормативні акти. З початком повномасштабної агресії з боку російської федерації по відношенню до представників усіх соціально вразливих груп осіб, які постраждали від війни, почали діяти Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації [3], постанова КМУ від 26 березня 2022 року № 380 «Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією російської федерації» [4], Методика визначення шкоди та збитків завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії російської федерації [5] та ін.

Сьогодні правовий режим державної допомоги ВПО визначається постановою КМУ від 20 березня 2022 року № 332 «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» [6]. Ця постанова у порівнянні із попередньою є як прогресивною, так і регресивною одночасно. Постанова від 1 жовтня 2014 року обмежувала в отримванні державної допомоги ВПО, які мали на депозитних рахунках у комерційних банках України відносно невеликі суми. Вітчизняні дослідники зазначали, що у ті часи гранична сума депозиту були на рівні приблизно 1300 євро [7, р. 214-215], а також вказували на недоцільність існування відповідної норми [7, р. 215], зокрема в контексті необхідності підтримки вітчизняною банківської системи та наявності у багатьох європейських державах пільг з отримання громадянства (підданства) або виду на проживання особами, які інвестували у нерухомість або банківську сферу цих країн (наприклад, в Іспанії, Андоррі, Болгарії, Латвії) [7, р. 215]. У постанові КМУ від 20 березня 2022 року цього положення немає, що є позитивом. Проте так само у новій постанові немає і зобов'язання для ВПО протягом максимум 6 місяців офіційно працевлаштуватися; не є перепоною для отримання допомоги за новою постановою і наявність житла на неокупованій частині території України. Також нова постанова КМУ від 20 березня 2022 року не передбачила можливості для ВПО, які втратили право на допомогу за постановою КМУ від 1 жовтня 2014 року, відновити виплати за новою постановою. У підсумку сьогодні постало декілька важливих питань, пов'язаних із забезпеченням захисту прав осіб, які постраждали від війни в Україні. Роз'яснимо нижче на прикладах.

Непоодинокими є випадки, коли ВПО із великих або відносно великих

міст України, які є деокупованими або не є окупованими, проте віднесеними розпорядженням КМУ від 6 березня 2022 року № 204-р до територій, на яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми «Підтримка» [8], здають в оренду власне житло у цих містах, а самі знаходяться на утриманні держави в інших містах. Часто замість гуртожитків їх розміщають у приміщеннях шкіл, дитячих садків, центрів дитячої творчості тощо у приміщеннях по кілька десятків осіб одночасно. Але це є чи не єдиною незручністю для них. Такі ВПО крім державних виплат згідно із названою вище постановою КМУ від 20 березня 2022 року також отримують виплати від ООН, Міжнародного Комітету Червоного Хреста, уряду Королівства Норвегія та урядів деяких інших держав, громадських та релігійних організацій (Карітас та ін.). Держава забезпечує їх триразовим гарячим харчуванням і бере на себе плату за опалення, користування водою, електроенергією тощо. Вимоги щодо працевлаштування для ВПО постановою КМУ від 20 березня 2022 року не передбачено навіть для чоловіків і жінок працездатного віку. Більше того, переважна частина таких ВПО подала заяви до місцевих органів виконавчої влади на надання їм повноцінного житла у новобудовах. Через це такі ВПО відмовляються переходити до більш комфортних щойно збудованих за державні кошти котеджних містечок із житловими квартирами з усіма зручностями, проте вимогою самостійно харчуватися і сплачувати комунальні платежі. Ще більшої абсурдності типовій наведеній ситуації додає той факт, що працевлаштування для чоловіків підвищує загрозу потрапити у поле зору територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (відомих за старою назвою «військкомати»). Нечисленні ВПО, які працевлаштувалися і змінили умови проживання на комфортне орендоване житло, за «підказкою» своїх колишніх співмешканців втратили місце у черзі на окреме власне житло у новому місті. Інакше як якимсь сюрреалізмом такий стан речей назвати неможна. Крім наведених у прикладі ВПО є й інші особи, які постраждали від війни в Україні. Це і ВПО, житло яких було знищено або знаходиться на тимчасово окупованих територіях; і родини військовослужбовців, які загинули; і військовослужбовці, які отримали поранення і потребують реабілітації; і десятки інших категорій громадян України. А на противагу цьому ВПО, які отримали статус за постановою КМУ від 1 жовтня 2014 року, проте втратили право на виплати, а пізніше працевлаштувалися, соціалізувалися на новому місці, за постановою КМУ від 20 березня 2022 року все одно не можуть відновити виплати, хоча на них заслуговують у значно більшій мірі. Крім того не слід забувати, що війну ще не закінчено і перемогу не здобуто; кожного дня мільйони громадян України та людей в усьому світі збирають гроші на допомогу ЗСУ. Тому гроші і ресурси, що виділяються особам, які насправді могли б повернутися до власних осель у підконтрольних українській владі містах, могли б швидко знайти тих, кому вони більш потрібні.

Отже, постанова КМУ від 20 березня 2022 року потребує введення до неї: 1) норми із прив'язкою державних виплат і надання державної допомоги працевдатним особам із зобов'язанням офіційного працевлаштування; 2) норми про можливість відновлення державної допомоги ВПО, які мали такий статус до 24 лютого 2022 року, в кореспонденції із їх працевлаштуванням та соціалізацією на момент звернення; 3) норми про проведення активних перевірок за офіційним місцем проживання та об'єктами нерухомого майна ВПО із скасуванням державних виплат і державної допомоги тим із них, які мають об'єктивну можливість повернення до одного із своїх офіційних місць проживання чи об'єктів нерухомого майна. Відповідно, вивільнені кошти мають спрямовуватися на забезпечення захисту прав осіб, які дійсно постраждали від війни в Україні та об'єктивно потребують державної допомоги.

1. Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг: постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 року № 505 (втратила чинність). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/505-2014-%D0%BF>

2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 1. Ст. 1.

3. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text>

4. Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації: постанова Кабінету Міністрів України від 26 березня 2022 року № 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380-2022-%D0%BF#Text>

5. Про затвердження Методики визначення шкоди та збитків завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії Російської Федерації: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 18 травня 2022 року № 295. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0586-22#Text>

6. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам: постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 332. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text>

7. Bogdan Derevyanko, Yevhen Zozulia and Liudmyla Rudenko (2017). Money assets of internally displaced persons as financial resources of commercial banks. *Banks and Bank Systems*, 12(4), 211-217.

8. Про затвердження переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми «Підтримка»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 року № 204-р. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/204-2022-%D1%80#n9>.